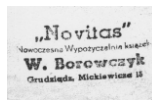

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA

KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

R. VII:2009

Nr 35 (227)

Data odczytu: 2.12.2009

Data wydania: 2.12.2009

787. spotkanie

Mgr Stanisław Poręba

WAWRZYNIEC BOROWCZYK (1873 – 1967) - właściciel NOWOCZESNEJ WYPOŻYCZALNI KSIĄŻEK „NOVITAS” w Grudziądzu

„NOVITAS”. Nowoczesna Wypożyczalnia Książek W. Borowczyk, Grudziądz

W okresie dwudziestolecia międzywojennego, największą i najbardziej znaną biblioteką w Grudziądzu była **Biblioteka Miejska**, podległa Towarzystwu Czytelni Ludowych w Poznaniu. Mieściła się ona przy ul. Lipowej 28 (po zmianie nazwy: Legionów 28). W pewnych latach miała 2 filie: na Osiedlu Chełmińskim i w Małym Tarpnie. Znaną też szeroko była **Biblioteka Garnizonowa** przy Domu Żołnierza im. Marszałka Józefa Piłsudskiego (ul. Prowiantowa 6). Jej księgozbiór dotyczył głównie spraw wojskowych. Dość duże biblioteki działały przy Centrum Wyszkolenie Kawalerii, Centrum Wyszkolenia Żandarmerii i Lotniczej Szkole Strzelania i Bombardowania w Grudziądzu.

We wszystkich szkołach powszechnych i średnich istniały biblioteki szkolne. Składały się one z dwóch działów: nauczycielskiego i uczniowskiego.

Wielu mieszkańców Grudziądza posiadało prywatne księgozbiory.

Największy prywatny księgozbiór posiadał ziemianin, bibliofil, publicysta i redaktor **Józef Rutkowski** (ur. 1869 –zm. ok. 1925). Mieszkał przy ul. Kwiatowej 9 i pracował w redakcji „Gazety Grudziądzkiej”, redagując „Dodatek Rolniczo - Przemysłowy” i tygodnik „Gospodarz”. Jego księgozbiór liczył około 5000 tomów i składał się głównie z książek o tematyce rolniczej oraz książek wydanych w Grudziądzu. W Grudziądzu działały też w tym okresie prywatne wypożyczalnie książek. Najbardziej znaną była Wypożyczalnia Książek przy Księgarni Kazimierza Bazańskiego (ul. Wybickiego 49).

Całkowicie natomiast zaginęła w niepamięci „NOVITAS” Nowoczesna Wypożyczalnia Książek W. Borowczyk, Grudziądz. Założył ją około 1930 r. kupiec i właściciel kiosku z gazetami Wawrzyniec Borowczyk (1873 - 1967). Kiosk jego mieścił się w okolicy budynku dzisiejszej Biblioteki Miejskiej przy ul. Legionów. Trudno dzisiaj określić ile tomów liczyła wypożyczalnia „Novitas”? Prelegentowi udało się dotrzeć tylko do jednej książki pochodzącej z tej biblioteki. Znajduje się ona w zbiorach lek. wet. Zbigniewa Zawadzkiego. Jest to jeden z tomów „Wydania zbiorowego dzieł Gabryeli Zapolskiej - MAŁKA SZWARCENKOPF. Powieść” (Warszawa 1927, Wyd. „Lector - Polonia”). Tom oznaczony jest numerem 4152... Nie udało się ustalić, gdzie miała do 1939 r. swoją siedzibę wypożyczalnia „Novitas”... Przy wypożyczalni działało Wydawnictwo „Novitas” Znane są 2 broszurki tego wydawnictwa:

- **Poradnik domowo - życiowy. 500 rad i wskazówek dla oszczędnej i praktycznej gospodyni domu...** (Grudziądz b.r.w., ok. 1935, s. 36).
- **Pielęgnacja urody kosztami groszowymi. Poradnik kosmetyczny** (Grudziądz b.r.w., ok. 1935, s. 32).

Obie broszury wydrukowała Drukarnia J. Hoffmanna, Grudziądz, ul. Legionów 15. Cena każdej wynosiła 95 gr.

Po wybuchu II wojny światowej właściciel „Novitasu” ukrył cały swój księgozbiór i w ten sposób przetrwał on okres okupacji niemieckiej. Już na wiosnę 1945 r. postanowił uruchomić wypożyczalnię. Od ówczesnych władz miejskich otrzymał przydział lokalu sklepowego przy ul. A. Mickiewicza 15. **Uroczyste otwarcie „Novitasu” nastąpiło w lipcu 1945 r.** Z wypożyczalni korzystała przede wszystkim młodzież szkolna...

I tu należy sprostować pewne fakty z dziejów grudziądzkich bibliotek w okresie powojennym. Przyjmuje się, że najstarszą biblioteką, otwartą po II wojnie światowej w 1946 r. była Miejska Biblioteka Publiczna... A „Novitas” działała już w 1945 r.? I kto tu był starszy...

„Novitas”. Nowoczesna Wypożyczalnia Książek W. Borowczyk, Grudziądz, Mickiewicza 15, dotrwała do słynnej „czystki” w bibliotekach, jaką zarządził ówczesny minister Kultury i Sztuki - **Leon Kruczkowski**. Specjalne „komisje” skontrolowały wszystkie biblioteki na terenie Polski i usunęły z nich książki, które nie były godne: „ideałów PRL” i przeznaczyły je na przymiał... Taki los spotkał większość księgozbioru „Novitasu”...

Wawrzyniec Borowczyk (ur. 1 XI 1873, Piaski pow. Gostyń, Wielkopolska – zm. 24 XI 1967, Grudziądz), kupiec, właściciel kiosku z gazetami i wypożyczalni książek, wydawca, księgarz.

W rodzinnych stronach ukończył szkołę ludową i wyuczył się zawodu kupca. Pod względem politycznym był związany ze Stronnictwem Narodowym. W latach I wojny światowej służył w wojsku. Ciężko ranny na froncie został zwolniony z wojska. W Grudziądzu zamieszkał po 1920 r. i prowadził kiosk z gazetami i czasopismami.

W 1926 r. był redaktorem odpowiedzialnym nowego czasopisma „REWJA” w Grudziądzu. Od około 1930 r. był też właścicielem „Novitas”. Nowoczesnej Wypożyczalni Książek W. Borowczyk, Grudziądz.

Przy wypożyczalni działało **WYDAWNICTWO „NOVITAS”**, wydające popularne poradniki dotyczące spraw codziennych.

W 1936 r. reprezentował w Grudziądzu ogólnopolskie gazety i czasopisma: „**Ilustrowany Kurier Codzienny**”, „**Gazetę Handlową**”, „**Tempo**”, „**Wróble na Dachy**”, „**Na Szerokim Świecie**”, „**Światowid**” i „**Express Ilustrowany**”.

Po zakończeniu II wojny światowej, już w lipcu 1945 r. uruchomił wypożyczalnię „Novitas”, udostępniając jej księgozbiór społeczeństwu miasta. W ostatnich latach swojego życia pracował jako księgarz w jednej z grudziądzkich księgarni.

Grób jego znajduje się na Cmentarzu Katolickim przy ul. Cmentarnej 1.

„**REWJA**”. Czasopismo poświęcone sprawom odrodzenia gospodarczego i duchowego Rzeczypospolitej Polskiej. Grudziądz. R. 1:1926, nr 1-2. Wyd. Wydawnictwo „Orient”, Warszawa. Red. odpowiedzialny W. Borowczyk.

Więcej numerów nie ukazało się. Wymienione numery zachowały się w Bibliotece Uniwersytetu Poznańskiego.

Literatura:

- Bibliografia czasopism pomorskich. Woj. Bydgoskie. Praca zbiorowa pod red. H. Baranowskiego, Toruń 1960, s. 134, poz. 609.
- Dippel St., O księgarzach, którzy przeminęli..., Wrocław 1976, s. 280, poz. 73
- Kowalak T., Prasa niemiecka w Polsce 1918-1939, Warszawa 1971, s. 316.
- Księga adresowa m. Grudziądza. Rok 1933 [Grudziądz 1933], s. 8.
- Księga adresowa Ziem Zachodnich Polski... 1937-1938, Gdynia 1938, s. 42.

Informacje:

- Z. Zawadzki (Grudziądz).
(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisz, KMDG. Logo KMDG wykonał Grzegorz Rygielski.